

Днешните предизвикателства пред селскостопанските системи определят гъвкавостта им сред важните теми на деня. Дейностите и стратегиите за нейното стимулиране следва да се придържат към шест ключови принципа. Тези принципи очертават действията на участниците, както от селскостопанската система, така и от обкръжаващата я среда (правителства, бизнеси по веригата на стойността, банки, съветници и други). При разработване на конкретни препоръки, основаващи се на шестте принципа, трябва да се отчитат регионалните и секторни специфики. Съвместната работа и политическият диалог са задължителни в процеса на създаване на бъдещите пътни карти за насърчаване на гъвкавостта.

Днешните предизвикателства пред селскостопанските системи (СС), като суша и колебания в цените в резултат на стрес и шокове от климатични промени, геополитическа нестабилност, търговски конфликти, промяна в предпочитанията на потребителите, както и сегашната COVID-19 криза, поставят гъвкавостта сред важните теми на деня. Осигуряване гъвкавостта на селскостопанския сектор беше сред основните цели в предложението на ЕК за ОСП след 2020г. Зелената сделка, Стратегията „От фермата до трапезата“, Стратегията за биологичното разнообразие и Планът за възстановяване и устойчивост на Европа засилиха призива за насърчаване на гъвкавостта. За това институционалната и социално-икономическата среда, в която оперират СС, трябва да насърчава стабилността, адаптивността и способността им за трансформация, както и способността им за предварителна реакция.

6-те ключови принципа за осигуряване на гъвкавост по проект SURE-Farm

SURE-Farm изследва гъвкавостта на СС на ЕС от различни гледни точки с набор от различни методи. Въз основа на своята работа, екипът на SURE-Farm изведе принципи за насърчаване на гъвкавостта и разработи конкретни пътни карти за подобряването ѝ при СС. Принципите описват как трябва да действат участниците в СС и обкръжаващата я среда, за да подобрят гъвкавостта на системата. Те са изведени на основата на системен анализ на поведението на системата и решенията, взети от участниците, когато е трябвало да се справят с предизвикателства в миналото.

6-те ключови принципа за осигуряване на гъвкавост по проект SURE-Farm са:

- 1. Когато СС не може да се справи в достатъчна степен с дадено предизвикателство, нейната обкръжаваща среда трябва да осигури ресурси за преодоляване на неблагоприятните последици от шока, но само за да ѝ осигури време, в което да бъдат предприети дългосрочни действия за справяне от нейна страна.
- 2. При появата на шокове, ресурсите трябва да се пренасочат към изграждане на капацитет за предварителни действия, както и към такъв за адаптиране и трансформиране, за да се предотврати зависимостта на СС от външни решения и да се подобри капацитета ѝ за справяне с предизвикателствата в бъдеще.
- 3. Обкръжаващата среда трябва да подпомага СС при разпознаване, оценка и преодоляване на дългосрочни предизвикателства. Това трябва да се реализира по начин, който подобрява бъдещата стабилност на СС, включително чрез адаптиране или трансформация спрямо дадена дългосрочна тенденция в бъдеще.
- 4. Обкръжаващата среда трябва да насърчава разнообразието в потенциалните възможности, вместо да се фокусира твърде много върху ограничен набор от действия, насочени към укрепване на гъвкавостта.
- 5. Участниците в СС и нейната обкръжаваща среда трябва да развият в достатъчна степен уменията за постигане на баланс при разпределение на ресурсите за справяне с текущите спрямо бъдещите предизвикателства.
- 6. Необходим е по-системен и задълбочен анализ на първопричините за предизвикателствата, както и на причините за уязвимостта към тях, за да се избегне повторната поява на проблема и прилагането на решения, които не решават истинския проблем.

Пътни карти за гъвкавост: необходимост от политически диалог

Системният анализ позволи да бъдат изведени бте принципа, насочени към усилията на участниците от СС и обкръжаващата ги среда, така че да се стимулира гъвкавостта на системата. Разработването на конкретни препоръки въз основа на тези принципи трябва да стане чрез подход отразяващ спецификата на региона и/или СС. Ние заставаме зад идеята, че политическият диалог за насърчаване на гъвкавостта е задължителен, като трябва да включи всички участници от СС и нейната обкръжаваща среда. Политическите диалози, наричани още кръгли маси или работни групи, обединяват хора с различни интереси. Те се фокусират върху проблем от общ интерес и се стремят да формулират практически решения на свързаните с него предизвикателства. Такъв политически диалог е инициран в рамките на проект SURE-Farm. Той беше проведен в 11 тестови района под формата на семинар за разработване на пътна карта и имаше за цел дефинирането на действия и стратегии за насърчаване на гъвкавостта в съответствие с определените принципи. Препоръчаните дейности и стратегии, разработени в рамките на пътните карти на семинара, са специфични за разглежданите конкретни случаи. Въпреки това предлагаме някои общи за всички, като:

1. Разработване на нови институционални договорености в рамките на веригата за създаване на стойност и насърчаване на разнообразието от маркетингови канали
2. Инвестиране на ресурси в продуктова диверсификация и нови бизнес модели
3. Въвеждане на инструменти, балансирани по сектори, на регионално и национално равнище*
4. Увеличаване на инвестициите за развитие на селските райони и подобряване на тяхната привлекателност, особено за младото поколение
5. Подобряване на предприемаческите умения на земеделските стопани чрез образование, социално обучение и консултантски услуги, както и укрепване на СС за знания и иновации
6. Подобряване капацитета на научно-образователната инфраструктура и насърчаване на взаимодействието и сътрудничеството на земеделските стопани с научни институции*
7. Инвестиране на ресурси за адаптация на моделите на производство и маркетинг в СС
8. Осъзнатост по отношение на дългосрочните тенденции и предизвикателства на СС
9. Компенсиране на земеделските стопани за техния принос за създаване и опазване на публичните блага
10. Разработване и прилагане на конкретни индикатори за оценка екологичната устойчивост на производствените системи*
11. Разработване и поддържане на дългосрочна визия на ниво стопанство, система и политика
12. Анализ и оценка на ефектите от реализиране на алтернативни (адаптирани или трансформирани) СС
13. Развитие на институционалния капацитет, който ще позволи по-голяма гъвкавост на СС
14. Въвличане на множество участници, като се насърчат общите усилия и въвеждането на разнообразие от институционални и структурни инструменти, вместо да се разчита на единични такива
15. Стимулиране на разнообразие от проактивни стратегии за управление на риска
16. Разработване и използване на иновативни застрахователни продукти*
17. Улесняване на достъпа до земя и работна ръка
18. Подкрепа за хоризонтално и вертикално сътрудничество в рамките на програмите за развитие на селските райони

Широк кръг от заинтересовани страни, земеделски стопани и политици споделят схващането по проект SURE-Farm, че подобряването на гъвкавостта е необходимо и спешно. Екипът на проект SURE-Farm е убеден, че с помощта на шестте ключови принципа и на по-широкия набор от препоръки, с общи усилия заинтересованите страни и разработващите политиките могат да увеличат капацитетите на гъвкавост на европейските СС в бъдеще.

За допълнителна информация за проект SURE-Farm посетете уебсайта: <http://surefarmproject.eu>

* Посочените дейности и стратегии са получени конкретно от семинара и препоръчани за изследването, проведено в България

